

International Journal of Social Sciences

ISSN: 2587-2591

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.9.4>

Volume 5/2 Fall

2021 p. 59-83

BİR SOSYALİST REALİSTİN DOĞUŞU: MAKSİM GORKİ ROMANTİZMİ*

THE RISE OF A SOCIALIST REALIST: MAXIM GORKY'S ROMANTICISM

Emine ÖZTÜRK**

M. Özlem PARER***

ÖZ

Rus edebiyatında sosyalist realizm akımını başlatan, Sovyet yazarı Maksim Gorki (Aleksy Maksimoviç Peşkov, 1868-1936) *Makar Çudra* (1892), *Çelkaş* (1894), *Şahin Türküsü* (1898), *Kocakarı İzergil* (1895), *Fırtına Habercisi* (1901) gibi romantik eserleriyle adını ilk kez edebiyat çevrelerine duyurmuştur. Daha çok Sovyet dönemi eserleriyle tanınsa da Gorki, genç bir yazarken, 1905 devrimi öncesinde, Rus toplumunu uyanışa ve baş kaldırmaya davet eden, insanlara umut aşılayan, hümanizm dolu bir dizi romantik eser kaleme almıştır. Gorki'nin edebiyat faaliyetlerine başladığı yıllarda, Rus edebiyatında realizmin bir nevi çıkmaza girdiği dönemde yaşanan sanatsal çeşitlenmeyle birlikte romantizm de yeniden öne çıkmıştır. Bu geçiş döneminin romantizmi, yazarlık kariyerine henüz yeni başlayan genç Gorki'nin de sanatını etkilemiş ve makaleye konu olan eserlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Gorki'nin erken dönem romantik eserlerinde bireysel özgürlük, mutluluk, zafer, mücadele, aşk gibi motifler baskındır. Bu eserler toplumun alt kesiminden gelen *bosyak*ları, hayat kadınlarını, köylüleri, çingeneleri, çobanları romantik bir atmosferde, sanatsal bir şekilde anlattığı

* Bu makale 2015 yılında Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rus Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı'nda birinci yazar tarafından ikinci yazar danışmanlığında savunulan "Maksim Gorki'nin Erken Dönem Sanatı ve Romantik Eserleri" adlı yayımlanmamış yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Öğr. Gör., Ankara Üniversitesi, YDYO, ORCID ID: 0000-0002-4802-5384, E-mail: ozturk.emine86@gmail.com.

*** Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı., ORCID ID: 0000-0001-5175-4898, E-mail: parer@ankara.edu.tr.

için 1890'lı yılların Rus edebiyatında farklılıklarıyla göze çarpmıştır. Özellikle *Fırtına Habercisi* eseriyle kendisine “devrimin habercisi” yakıştırmaları yapılmıştır. *Şahin Türküsü ve Fırtına Habercisi* eserleri 1905 devrimi sırasında devrimci çevrelerin marşı haline gelmiştir. Romantizmin verdiği sembolik anlatım fırsatıyla yazar, o dönemdeki insanlara mücadele ve azim çağrıları yapmıştır. Genç Maksim Gorki'yi toplumcu gerçekçiliğin kült ismi olma yolunda ilerleten bu devrimci-romantizmin irdelenmesi yazarın sanat anlayışının daha iyi kavranabilmesi açısından önem taşımaktadır. Makalede metne dayalı yöntemle romantik motif incelemeleri yapılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Maksim Gorki, Romantizm, Romantik Öyküler, Rus Romantizmi, Türküler.*

ABSTRACT

The Soviet writer Maxim Gorky (Alexei Maximovich Peshkov, 1868-1936), who declared socialist realism movement in Russian literature, made his name known to the literary circles for the first time with his romantic works such as *Makar Chudra* (1892), *Chelkash* (1884), *Song of the Falcon* (1898), *Old Izergil* (1895), *Song of the Stormy Petrel* (1901). Although he is known especially with his Soviet Era works, Gorky, when he was a young author, wrote several romantic works, which are full of humanism giving hope to the people and provoking the social awareness and rebellion in Russian society before 1905 revolution. In the years when Gorky started his literary activities, romanticism came to the fore again with the literary diversifications experienced in the period when realism in Russian literature had been trapped in a dead-end. The romanticism of this transition period also affected the art of the young Gorky, who had just started his writing career, and led to the rise of the works that were the subject of this article. Motifs such as individual freedom, happiness, victory, struggle, love are dominant in Gorky's early period romantic works. As this works narrated *boziacs*, prostitutes, peasant, gypsies, shepherds in a romantic atmosphere, they attracted the attention with their distinctness in the Russian literature of 1890s. Especially he was called as ‘the messenger of the revolution’ after *The Song of Stormy Petrel*. *Song of the Falcon* and *The Song of Stormy Petrel* became the anthem of the revolutionary groups during the 1905 revolution. With the advantage of allegory which romanticism provides, he summoned the people in that period for the struggle and perseverance. Examining this revolutionary-romanticism, which leads the young Maxim Gorky to become the cult name of socialist realism, is important for a better understanding of

the author's art. In this article, it is aimed to analyze romantic motifs with text-based method.

Key Words: *Maxim Gorky, Russian Romanticism, Romanticism, Romantic Stories, Songs.*

Giriş

Günümüz popüler kullanımında daha çok aşk kavramıyla semantik ilişkisi öne çıkan romantizm sözcüğü sanat açısından, daha özelinde, edebiyat için düşünüldüğünde bir ideale ulaşmayı hedefleyen, zirvedeki umutları ve yüksek duyguları barındıran, mükemmelliğin imgelendiği tutkulu fikirlerle dünyayı algılama biçiminin sanata yansıdığı bir dönemi işaret eder. Edebiyatta romantizm, bireylerin özgürlüğü ve mutluluğu için verilen mücadelenin, elde edilen zaferlerin eserlere döküldüğü modern bir keşiftir. 19. yüzyıl başı Avrupa sanatının etkilendiği romantizm Rus edebiyatında da A.S. Puşkin, M.Yu. Lermontov, F. İ. Tyutçev, K. F. Rıleyev gibi yazarların verdikleri zengin eserlerle hayat bulmuştur. Romantizmle birlikte önceki döneme hâkim olan klasisizmin sert duvarları yıkılmış, şair ve yazarlara bireysel tutum ve duygularını yansıtabilecekleri özgür, özgün, serbest bir yaratım alanı doğmuştur. Zira romantik sanatçılar klasisizmin önerdiği yoğun rasyonaliteyi reddederek bireysel tecrübeye dayalı duygusal istikamete ve kişisel özgürlük ve arzuların sınırsızlığına yönelmeyi tercih etmişlerdir (Baldick, 2001:223). Romantik eserlerde eşsiz doğa tasvirleri, insan yaşamından doğa üstü anlamları olan olaylar ve en nihayetinde saf, berrak bir aşk anlatımı öne çıkar (Gureviç, 1980:4). *Kısa Açıklamalı Oxford Edebi Terimler Sözlüğü*'nde (The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms) Avrupa romantizminde genel olarak 18. yüzyılın önerdiği dizginlenmiş denge anlayışından çıkılarak duygusal yoğunluğa yönelimin arttığı, coşkunun, geçmişe veya çocukluk yıllarına dönüşlerle nostaljinin, korkunun, melankolinin en üst düzeye çıktığı sanat anlayışına dikkat çekilmektedir (Baldick, 2001: 223). Avrupa edebiyatında 18. yüzyıl sonlarına doğru aydınlar, antik dönemlere ilgi duymaya başlamış, o dönem yaşanan toplumsal olaylardan da etkilenerek sanatta yeni bir dünya algısı anlayışını ortaya çıkarmışlardır. Eserlerinde ürkütücü, egzotik, tuhaf, rasyonel olmayan rüyalar, halk efsaneleri ve hurafelere yönelmişlerdir. Rus edebiyatında A. S. Puşkin adıyla özdeşleşen romantizm akımı varlığını Rus sanatında her dönem korumuştur demek yanlış olmaz. Zira Rus toplumunda 19. yüzyıl

boyunca yaşanan toplumsal olaylar dönem dönem yazarların realizmden ayrılıp kimi zaman Rus insanını uyandırmak kimi zaman kendi iç dünyalarına kapanmaları için elverişli bir sanat anlayışı olarak başvurdukları bir yöntem olagelmıştır. 19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başı Rus tarihi açısından siyasi, ekonomik, kültürel anlamda bir kırılma noktasıdır. Bu dönemde her alanda olduğu gibi sanatta da bir kriz yaşanmaktadır ve şair ve yazarlar birbirine zıt, yeni, Batı menşeli sanat akımları çevresinde gruplaşmaya başlamış ve sanatta modernizm çatısı altında çeşitlenmelerin yaşanmasına neden olmuşlardır. Romantizm de bu dönemde yeni bir anlayışla tekrar edebiyat sahnesinde öne çıkmıştır. 1890'larda yazarlığa adım atmakta olan Maksim Gorki de romantizmi devrimci ve özgürlükçü dünya görüşüyle yoğurarak kendine özgü bir dizi romantik eser kaleme almıştır. Gorki'nin erken dönem sanatında öne çıkan *Makar Çudra (1892)*, *Çelkaş (1894)*, *Şahin Türküsü (1898)*, *Kocakarı İzergil (1895)*, *Fırtına Habercisi (1901)* gibi romantik eserlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için Rus edebiyatında genel olarak Romantizmin gelişimi ve mirasına bakılması gerekir. Makalede metne bağlı motif tespitleriyle romantik anlayış çerçevesinde eserlerin bir incelemesi sunulacaktır.

Rus Edebiyatında Romantizm

Gorki'nin sanatına romantizmin nasıl girdiğini anlayabilmek için Rus edebiyatında bu akımın tarihsel gelişimini incelemek gerekir. Fransa'da 18. yüzyıl sonlarına doğru klasisizm akımına tepki olarak doğup hızla tüm Avrupa'ya yayılan romantizm akımı, Rus edebiyatında 19. yüzyılın ilk yarısına hâkim olmuştur. Avrupa'da kök salan romantizmden yola çıkan, ancak Rusya'ya özgü hatlarla gelişimine devam eden Rus romantizminin V.A. Jukovski (1783-1852) ile başladığı yönünde genel bir kabul vardır. Rus edebiyatında romantizm akımı E.A. Baratinskiy, D. B. Venevitinov, Dekabrist şairler ve A.S. Puşkin'le zirveye ulaşırken M. Yu. Lermontov ve F.İ. Tyutçev'in sanatıyla yerini yavaş yavaş realizm akımına bırakmıştır (Mann, 2001:416). Rus romantizminin en yaygın temaları hayal kırıklığı, yaklaşan değişim, Avrupa edebiyatındaki burjuvazi olumsuzlukları yerine, Rus toprak sahiplerinin yaşattıkları olumsuzluklar, eski dünyadan kaçış, yeni bir hayat isteği, iyi-kötü dünya, köylülerin sorunları gibi konulardır. Bireyi merkeze koyan, egzotizm içeren, doğa ve yöresel renkleri barındıran, din ile sanatı tekrar yaklaştıran, duyguları ön plana çıkaran coşkulu romantizmi Rus yazar ve şairler farklı biçimlerde benimsemişlerdir. V. Jukovski, felsefi yönü ağır basan bir romantizmi izlerken, Dekabristler olarak bilinen K. F.

Rıleyev, A. A. Bestujev Marlinski, V. K. Kyuhelbeker, A.S. Puşkin gibi yazar ve şairler romantizmin halka eğilen, halkın isteklerini, duygularını dile getiren yönünü ön plana çıkarmışlardır (Fedorov, 2007:1). Maymin, bu çeşitliliği Rus toplumunun yaşadığı tarihsel gelişmelere bağlar. Bu sava göre Rus romantizminin başlangıcı ve yayılmasında Napolyon’la girilen büyük savaşın yaşandığı 1812 olayları ve 1825 yılında aydın Rusların başlattığı Dekabrist Ayaklanmasının sert bir şekilde bastırılmasıyla oluşan hayal kırıklığı ortamı iki temel tarihsel faktördür. 1812 olaylarının sonucunda Jukovski, Puşkin ve Dekabrist şairlerin romantizmi başlarken 1825 sonrası Lermontov’un asi romantizmi ve Tyutçev’in felsefi romantizmi filizlenir (Maymin, 1975: 17). Maymin, Rus romantizminin doğrudan Avrupa kökenli olmasını kabul etmekle birlikte, Avrupa sanatında hâkim olan romantizm anlayışıyla Rus sanatındaki romantikliğin belirgin farklılıklar taşıdığını vurgular. Bu farkın en göze çarpan yanı sanatta mistikliğe yönelme ve bireyin sanattaki yerine inmedir. Bunun dışında Avrupa romantizminde Aydınlanma akılcılığına karşı duruşun Rus romantizminde asla görülmediği, aksine Rus romantiklerinin Aydınlanma görüşünü romantik anlayışla harmanladığı dönem eserlerine dikkat çeker. Dekabristlerin geliştirdiği romantizm türü kaynaklarda halkçı romantizm (grajdanskiy romantizm) şeklinde geçmektedir. Yazarların reform talepleri sonucunda aldıkları cezalar nedeniyle devrimci romantizm (revolyutsionniy romantizm) terimi de bu grubun sanatı için kullanılmıştır (Maymin, 1975: 23). 1830-40’lı yıllara kadar Rus edebiyatında hâkim olan romantizm, yerini giderek realizme bırakacaktır. Realizm, Rus edebiyatında eşsiz eserlerin verildiği bir dönemde Doğalcı Ekole kadar uzanan geniş bir yelpazede gelişim göstermiş, Dostoyevski ve Tolstoy’un sanatında zirveye ulaşmıştır. Ancak 19. yüzyıl sonuna doğru serflik düzeninin kaldırılmasının ardından toplumsal yaşamda giderek yayılan refah düzeyinin bozulması ve savaş ortamına sürüklenen ülke atmosferinde realizm bir duraksama dönemine girer. Bu dönem araştırmacılarca duraksamadan ziyade realizmin Rus sanatında bir çıkmaza girmesi şeklinde yorumlanmıştır. Aynı savı destekleyen Profesör V. A. Keldiş, 1890’lardan itibaren dünya düzeninde yaşanmaya başlayan sarsıntıların Rusya’da giderek tırmanmasıyla, Rus-Japon Savaşı’nın ve başarısız 1905 Devrimi’nin gelişinin daha 1880’lerde toplumda hissedildiğinden bahseder. Bu gerilim toplumsal yaşamda değişimlerin başlamasına neden olduğu kadar sanatta da realizmin geri plana düşmesiyle modernist anlayıştaki yeni yönelimlerin de doğmasına yol açmıştır (Keldiş, 2001:13). Böylesi değişimlerin olduğu dönemde edebiyat tüm realist gelenekleri reddederek tamamen yeni anlayışları barındıran

modernist akımlarla birlikte L.N. Tolstoy ve A. P. Çehov'la başlayan bir realizm çeşitlenmesi de yaşamıştır. Sembolistler başta olmak üzere modernist çevreler sanatta romantik geleneklere geri dönerek kendilerine özgü sanatlarını savunurken, realist yazarlar arasında da natüralist yaklaşımlarla birlikte yeni realizm anlayışlarından biri olan, V. G. Korolenko ve Gorki'nin de dahil olduğu romantik-realizm de ortaya çıkmıştır (Yegorova, 2014:162). 1880'lerde oluşmaya başlayan, realizm ile romantizmi bir araya getiren bu anlayış 1830'larda Rus edebiyatında hâkim olan romantizm geleneğindeki gibi romantizmden hayatın gerçeklerine doğru gidiş şeklinde değil, gerçek yaşamdan anlatıların romantik karakter ve öğelerle aktarılması şeklinde gelişim göstermiştir (Yegorova, 2014:162). Bu eğilime yönelen başlıca yazarlar olarak ise V. G. Korolenko, A. P. Çehov, V. M. Garşin ve Maksim Gorki gösterilir. Ancak bahsi geçen romantizm anlayışı, adı geçen her bir yazarın gerçekliğinde farklı biçim ve imgelerle hayat bulmuştur.

Genç Maksim Gorki ve Romantizm

Yazarlık yaşamına önce nazım türünde sonra ise deneme ve kısa öykülerle başlayan Maksim Gorki, bu eserleri yalnızca yerel basında yer aldığı için henüz Rus okuru tarafından tanınmadığı bir dönemde, 1898 yılında *Denemeler ve Öyküler* (Очерки и рассказы) adı altında yazdıklarını bir derleme olarak yayımlar. Gorki'ye yazarlık yaşamının kapılarını aralayan Korolenko, Gorki ismini meşhur eden ve bolca tartışmalara neden olan *Denemeler ve Öyküler* için: “*Bu romantizmdir, oysa romantizm çoktan öldü... Bana öyle geliyor ki, size ait olmayan bir yola girdiniz. Siz gerçekçisiniz, gerçekçisiniz, romantik değil!*” yorumunu yapar (Goorfinkel, 1992:29). Gerçekten de Gorki, erken dönem eserlerinde coşkulu bir romantik olarak okurun karşısına çıkmıştır. *Makar Çudra*, *Şahin Türküsü*, *Çelkaş* başta olmak üzere *Denemeler ve Öyküler* serisinde romantik eserlerinin çokluğu dikkat çeker. Ancak aynı derlemede gerçekçi özelliklerin daha yoğun olduğu eserleri de mevcuttur. Yani yazarın erken dönem sanatını incelerken romantik ve gerçekçi eserlerin ayrımını yapmak gerekir. Her ne kadar romantizm konusunda çağdaşlarının eleştirilerini alsada Gorki, gerçek hayattan edindiği gözlemleri, yaşanmış olayları anlatırken romantizmden yararlanmada bir sakınca görmez (Golubkov, 2000:20).

Gorki, 1928 yılında yazar olmak isteyen Sovyet gençlerine hitaben yazdığı *Yazmayı Nasıl Öğrendim* (О том, как я учился писать) adlı makalesinde edebiyatta realizm ve

romantizm çizgisinde iki ana hat olduğundan bahseder ve her koşulda romantizme ihtiyaç olduğunu vurgular (Gorki, 1989: 36-37). Yazısında romantizmi etkin ve edilgen olmak üzere iki farklı koldan ele alır. Buna göre edilgen romantizm insan yaşamını olduğundan daha güzel gösterir, onu sahte güzelliklerle süsler, kişileri gerçek yaşamdan uzaklaştırmaya çalışır. Bu eserlerde aşk acısı, ölüm gibi çözümü insana bağlı olmayan durumlara kafa yorulması sağlanır. Etkin romantizm ise insandaki yaşama arzusunu pekiştirmeyi, bir boyunduruk altında yaşamaktan uzaklaştırmayı, bireyi daha güçlü kılmayı ve ona bir üstünlük hissi vermeyi amaçlar (Gorki, 1989:36) Bireyi yazmaya iten şey ya *ezici ve sıkıcı yaşamın doğurduğu baskı ve itilim* (yazara göre bunlar romantik eserleri ortaya çıkarır) ya da *yaşamda gördüğü bolca tecrübe ve izlenimdir* (yani realizme götüren öğeler). Gorki, en nihayetinde yaşamın ezici ve sıkıcılığıyla yazmaya başladığını ve böylece *Fırtına Habercisi* (Песня о Буревестнике, 1901), *Şahin Türküsi* (Песня о Соколе, 1899), *Danko Efsanesi* (Легенда о Данко, 1894) gibi düş gücünün önde olduğu romantik eserlerinin ortaya çıktığını, zorlu yaşamı boyunca edindiği sayısız tecrübe ve izlenimle de *Yirmi Altı Erkek ve Bir Kız* (Двадцать шесть и одна, 1899), *Orlovlar* (Супруги Орловы, 1897), *Hergele* (Озорник, 1897) gibi realist eserlerini yaratabildiğini söyler. Aynı zamanda böylesi izlenim zenginliğiyle dolu olan bir yaşamın verdiği coşkunluğun da kaçınılmaz bir şekilde kısmi bir romantizm içerdiğini sözlerine ekler (Gorki, 1989:39). Yazarın kendi anlattıklarından da görüldüğü üzere, 19. yüzyılın sonlarında, Rusya'nın hızla köklü bir değişime gittiği dönemde, devrimci düşüncelerin aydın kesimleri ve halkı peşine kattığı bir ortamda çarlık düzeninin sıradan insanlarda yarattığı yoksulluk ve bunaltıcı hayat şartları Gorki'nin sanatında romantizm ağırlıklı bir anlayışın hâkim olmasını sağlamıştır.

Denemeler ve Öyküler'in dönemin atmosferini yaşayan okurların beklentisini karşıladığı için beğeni topladığını, eleştirmenlerinse o dönem Rus edebiyatı eserlerinde olduğu gibi *gereksiz insanlar*, soyluların yaşamı gibi içerikler beklerken toplumun en alt kesiminden, sıradan insanları renkli bir biçimde vermesiyle dikkatini çektiğini belirten Basinski (2001:508) halkçılarla Marksistlerin hatta sonrasında halkçılarla dekadanların savaşının ortasında edebiyat sahnesine çıkan Gorki'nin halkçıların yaygın organlarında öykülerini yayımlatsa da sıradan insanların mutsuz yaşamını idealize etme bakımından halkçılarla ters düşen ve sürdükleri yaşamı değiştirmek için halka coşkulu çağrılar barındıran romantizmiyle halkçı yazarlardan ayrıldığına dikkat çeker. Gorki, Rus klasik edebiyatının

romantizm geleneklerini erken dönem eserlerinde devam ettirmiş olsa da romantizmin ideal dünya, başka bir hayata özlem gibi ilkelerine daha çok ağırlık vermiş, kendi siyasi fikirlerini aktarmada örtülü bir anlatım sağladığı için de romantik yöntemlerden faydalanmıştır (Golubkov, 2000:50). 19. yüzyılın son çeyreğindeki Rus toplumunun sorunlarına tıpkı Dekabristler gibi değinmiş, ancak coşkulu bir anlatımla mevcut düzeni değiştirmek için halka adeta çağrılarda bulunmuştur. Bu da Gorki'ye özgü romantizmi doğurmuştur. *Denemeler ve Öyküler* derlemesinden romantik üslupla yazılmış *Şahin Türküsü* eserinin ileride devrimci kesimin marşı haline gelmesi ve *Fırtına Habercisi* eseriyle de yazara “devrim habercisi” lakabının takılması Gorki romantizminin çağrılarının sonucu niteliğindedir. (Gorki, 1960:696)

Yazarın *Genç Kız ve Ölüm* (Девушка и Смерть), *Kocakarı İzergil* (Старуха Изергиль), *Şahin Türküsü* (Песня о Соколе) gibi erken dönem eserlerine bakıldığında bu yapıtların düşünsel olarak birbirlerine oldukça yakın oldukları görülmektedir. Bu eserler, kahramanlıklara, aydınlık geleceğe söylenmiş birer marş gibidir. Güzel bir gelecek için cesurca savaşmaya çağrılarla doludur. Hayatın özü, insan onuru, iyi insan olma, mutluluk arayışı ve tutkulu idealler eserlerde yoğunluk gösterir. Bu eserler için gerçek birer hümanizm ve demokratizm manifestoları oldukları yönünde değerlendirmeler yapılmıştır (Aleksyev ve Belçikov, 1954:207).

Özellikle *Genç Kız ve Ölüm* adlı eserinden itibaren olmak üzere hemen hemen tüm erken dönem eserlerinde Gorki'nin halk sanatına olan ilgisini görmek mümkündür. Gorki, Puşkin'in, Lermontov'un, Nekrasov'un edebiyat geleneğini benimseyerek geliştirir, ancak kendine özgü bir şekilde eserlerinde egzotizmi vermeyi amaçlamaz, sanatına yöresel renkler katar. (Aleksyev ve Belçikov, 1954:227) Erken dönem eserlerindeki baskın olan diğer motifler ise güçlü irade, özgürlüğe olan tutkulu heves ve tüccar sınıfının zalimliğidir. Genç Gorki eserlerinde ortak özellikteki peyzajları görmek mümkündür; uçsuz bucaksız stepler ve sonsuz gökyüzü, coşkun bir deniz, engin bir vadi... Erken dönem romantik karakterleri ise genel olarak güçlü iradesiyle, sert ruhlu, korkusuz ve özgürlük sever, tutkulu insanlardır. *Kocakarı İzergil* ve *Şahin Türküsü* eserleri hem temaları hem de karakter özellikleriyle yazarın devrimci ruhunu ve devrimin yaklaştığı fikrini sunmaya başladığı eserler olarak kabul edilir. Yazar bu iki eserde burjuva edebiyatı ve temelleri Nietzsche ile atılan *burjuva* felsefesindeki uç bireycilik ve hümanizm karşıtı fikirlere karşı devrimci-hümanist

düşüncelerini ortaya koyar. Yazar bunu kendisi de daha sonra “*Deli cesaretiyle devrim duygularını uyarma görevime başlamıştım*” sözleriyle kabul edecektir (Alekseyev ve Belçikov, 1954:227-228).

Gorki edebî yaşamının daha ilk yıllarından itibaren Rus burjuvasının edebiyatı ve sanatıyla savaşmak durumunda kalmıştır. Yazarın erken dönem eserlerindeki romantik figürler 1890’lı yılların dekadan edebiyatına birer itiraz niteliğindedir (Alekseyev ve Belçikov, 1954:225). N. Minski, Z. Gippius, F. Sologub ve diğer dekadanların iradesizlik, umutsuzluk, endişe, ölüm gibi motiflerinin karşısına Gorki mutluluk uğruna kendini feda eden kahramansı insanlar, savaşmaya aç, özgürlüğe ve aydınlığa çağrı yapan karakterler koymuştur (Alekseyev ve Belçikov, 1954:225).

Gorki’nin erken dönem sanatında tamamen sosyalizmden bahsetmek yanlış olur. Zira yazarın 1890’lı yıllarda henüz gelişim göstermekte olan sanatı daha çok demokratik çizgilerin hâkim olduğu bir sanattır. Yine de 1890’lı yılların Rus edebiyatına baktığımızda eserlerinde en çok sosyal tepki, eleştiri içeren yazarın Gorki olduğunu görürüz. Gorki bu dönemde, yaklaşan devrimi hissetmiştir, topluma umut ve cesaret aşılama çalışmıştır. Bu yüzden de halkın en alt tabakasının kötü hayatını anlatırken bile, karakterlerini geleceğe inanan, hayal eden, kendini geliştiren kişiler olarak resmetmiştir. (Alekseyev ve Belçikov, 1954:229) Yazarın romantizmle başlayan sanatı, gerçekçi bir yön alarak devam etmiştir. Özellikle 1890’lı yıllardan sonra yazdığı gerçekçi öyküler, uzun öyküler ve piyesler 1900’lerden sonra yerini sosyalist realist eserlere bırakmıştır.

Genç Gorki Sanatında Romantik Motifler

Özgürlük

Maksim Gorki 1890’lı yıllarda Rus toplumunda birebir şahit olduğu adaletsizliklerden sonra ateşli bir özgürlük savunucusu olmuştur. 19. yüzyıl sonundaki toplumsal sistemin bireyleri köleleştirip kötü hayat koşullarına mahkûm ettiği gerçeğini erken dönem öykülerinde haykıran yazar, bu eserlerinde özgürlük kavramına sıklıkla yer vermiştir. Olgunluk dönemi eserlerinde sınıfsal özgürlük şeklinde yaptığı vurguların aksine gençlik dönemi öykü ve türkülerinde toplumun kanıksattığı normların dışına çıkabilme, hayatı dilediğince yaşama, hiçbir tabuya bağlı kalmama ve alışıldık gelenekleri yıkmaya

anlayışıyla verilen bir özgürlük vurgusu dikkat çekmektedir. Yazarın ilk kez *Maksim Gorki* takma adını kullanarak yayımladığı eseri olan *Makar Çudra*'dan itibaren pek çok erken dönem öyküsünde karakterlerin özgürlük inancı, kişisel özgürlük arayışları, özgürlük özlemi gibi motiflere rastlanmaktadır.

Makar Çudra öyküsü özgürlük motifi üzerinde temellenmiştir demek yanlış olmaz. Yazarın bu öyküde başkahraman olarak bir çingeneyi seçmesi özgürlük motifinin daha kolay işlenmesine yardım etmiştir. Bilindiği gibi çingeneler, hemen hemen tüm dünyaya yayılmış, belli bir yeri mesken edinmeden, göçebe yaşayan, özgür yaşam biçimleriyle tanınan bir halktır. Daha önce büyük Rus yazar A.S. Puşkin de romantik eserlerinde özgür doğada çingene hikâyeleri kaleme almıştır. Gorki romantik eserlerini yazarken özellikle Rus klasiklerinden etkilenerek ilerlediğini kendisi de ifade etmiştir (Alekseyev ve Belçikov, 1954:210)

Öykü, anlatıcı ve Makar Çudra karakterinin bir steppe karşılaşış uzun bir sohbetle dalmalarıyla başlar. Öykünün daha giriş kısmında Makar Çudra'nın anlatıcıya “*Yani böyle geziyor musun? Ne güzel! Kendine şanlı bir kader seçmişsin şahin! Zaten olması gereken de bu: gez, gör, hayatın tadını çıkardın mı, yatıp öl. Başka şeye gerek yok!*” (Gorki, 1960:21)¹ sözleriyle *bosyakların*² hayatının özgür yanı vurgulanır.

Öyküde özgürlük kavramı en çok Makar Çudra karakterinin sözleri üzerinden verilmiştir. “*E ne diye doğdu bu adam? Toprağı eşeleyip kendine bir mezar bile kazamadan bu dünyadan göçüp gitmek için. Özgürlük diye bir şeyden haberdar mıdır? Stepin sonsuzluğunu kavrayabilmiş midir? Deniz dalgalarının ezgisi onu neşelendirir mi? Hayır! Doğar doğmaz bir köle oldu ve tüm hayatını köle olarak geçirdi, hepsi bu...*” (Gorki, 1960:22)³ gibi sözleriyle Makar, okuru sıklıkla mevcut düzenin sonucunda nasıl bir yaşam sürmek zorunda bırakıldıklarını sorgulamaya iter.

¹ - Так ты ходишь? Это хорошо! Ты славную долю выбрал себе, сокол. Так и надо: ходи и смотри, насмотрелся, ляг и умирай - вот и все!

² Bosyak: Çarlık Rusya'nın en alt toplumsal sınıfını temsil eden, belli bir evi, işi olmayıp avare yaşam sürenlere verilen isim. Bosyak tiplemesi Maksim Gorki'nin Rus edebiyatına kazandırdığı tiplerden biridir.

³ - Что ж, -- он родился затем, что ли, чтоб поковырять землю, да и умереть, не успев даже могилы самому себе выковырять? Ведомо ему воля? Ширь степная понятна? Говор морской волны веселит ему сердце? Он раб -- как только родился, всю жизнь раб, и все тут!

Öyküdeki anlatı içinde anlatılarda da özgürlük ön plana çıkarılmıştır. Makar Çudra'nın anlattığı hikâyeye Loyko Zobar ve Radda adlı iki çingenenin aşkı hakkındadır. Bu noktada o dönem Rus okurunun alışık olduğu birbirine kavuşmak için mücadele eden iki aşığın hikayesinden ziyade özgürlükleri için aşklarından vazgeçen, hatta birbirinin canını alan iki genç ile okur şaşırtılır. Radda adlı genç kız, aşığı Loyko'dan tüm çingene kafilesinin huzurunda kendisine evlilik teklifi edip, tüm hayatını ona adayacağına söz vermesini ister. Tüm ahalinin ve aile büyüklerinin huzurunda bir kişiye kendini adadığını ilan etmek çingene adetlerinde olmayan bir durumdur. Radda, bir nevi imkânsızı istemiştir. Uzun, sancılı karar verme sürecinin ardından Loyko herkesi şaşırtarak teklifini yapmak üzere gelir. Mutlu son beklentisinin yaratıldığı sahnede Loyko, Radda'yı göğsünden bıçaklayarak öldürür. Radda'nın ölmeden önce Loyko'ya "*Elveda Loyko! Böyle yapacağımı biliyordum! ...*" (Gorki, 1960:30)⁴ demesi, onun bu sonu istediğini, bu durumdan ancak böyle kurtulacağını düşündüğünü göstermektedir. Burada iki karakter de bir başına yaşadıkları özgür hayatlarını aşktan daha önemli görmektedirler. Bu aşka rağmen bir kişiye bağlı bir yaşam sürerek sonsuza dek mutlu olamayacaklarını bilirler. Yazar, bu çıkmazda karakterlerini öldürerek onlara özgürlüğü vermiştir. İdealler için ölmek romantik kahramanların zaten en bilinen özelliklerinden biridir. Eser karakterlerinin tüm söylemleri ve davranışları uçsuz bucaksız step fonuyla desteklenerek romantik bir özgürlük ideali işlenmiş olur.

Çelkaş öyküsünde de aynı şekilde köylü ve bosyak tiplerinden sürekli olarak özgürlük vurgusu yapılmıştır. Eserdeki köylü genç Gavriilo'nun bosyakların sefil yaşamındansa özgürlüklerine değinmesi dikkat çekmektedir. Gorki burada toprak reformu sonrası Rus köylülerinin düştükleri sefaleti köylü bir gencin bosyaklara dahi imrenecek boyuta gelmesiyle vermiştir de denebilir. Ancak burada Gorki, sınıfsal bir soruna değinmekten ve sınıf kavramından ziyade özünde her insanın istediği özgür yaşam kavramını öne çıkarır.

“— *Sever misin onları? [Bosyakları]*

— *Sevmez olur muyum? Cesur, özgür adamlar...*

— *Özgürlük seni ne ilgilendirir? Sever misin ki özgürlüğü?*

⁴ -- Прощай, Лойко! я знала, что ты так сделаешь!..

— *Sevmez olur muyum? Kendi kendinin efendisi olmak fena mı? Canının istediği yere gider, istediğin gibi yaşarsın... İnsanın kendi başına buyruk yaşamasından daha iyi ne olabilir ki? Gez, eğlen, yeter ki Tanrı'yı unutma.*" (Gorki, 1960:65)⁵

Makar Çudra'da olduğu gibi yine bir step sohbeti üzerine kurulu olan *Kocakarı İzergil* adlı öyküde de idealler uğruna ölen bir kahraman hakkında romantizm yüklü bir hikâyeye giriş yapılır. Başkahraman İzergil'in bir ağacın altında dinlenirken karşılaştığı anlatıcı karaktere anlattığı bir efsanedir bu. Efsane, kartal ve bir kadının evliliğinden dünyaya gelen Larra'nın insanlar tarafından özgürlüğe hapsedilişi üzerinedir. Yoğun romantik öğeler barındıran bu anlatıda özgürlük, tüm insanlardan tamamen koparak, herhangi bir topluluğa dahi ait olmadan yaşandığında insana acı veren bir kavram olarak karşımıza çıkar. Efsaneye göre, huzur içinde yaşayan bir ülkeye günün birinde bir kartal gelir ve ülke halkından bir kadını kaçıır. Bu kartaldan Larra adında bir oğlu olan kadının yıllar sonra kartalın ölümüyle genç oğlunu alarak ülkesine geri dönmesiyle olaylar gelişir. Vahşi bir yapısı olan Larra adlı bu genç adam, ülke sakinlerine iyi davranmaz, onların toplum kurallarına uymak istemez. Sürekli olarak etrafa korku saçır. Larra, ülke sakinlerinden bir kızla evlenmek ister ancak kız Larra'yı istemez. Bu duruma öfkelenen Larra kızı öldürerek ülkedekileri yasa boğar. Ülke bilginleri, onu cezalandırmak üzere bir meclis kurarlar ve bilginlerden biri Larra'ya verilecek en büyük cezanın onu özgür bırakmak olduğunu söyler. Bilgeler meclisi bu fikri destekler ve Larra'yı sonsuz bir yalnızlıkla cezalandırır. Zira genç adamla konuştuklarında, onun aile, akraba, eş-dost çevresi istemediğini görürler; Larra'nın tek başına olmak, kimseye uyum sağlamadan özgürce yaşamak isteyen kibirli biri olduğuna karar verirler. Larra ülkeden kovulur ve sınırdan içeri girmeden, kimseyle iletişime geçmeden yaşamaya başlar ve bu ceza yıllar sürer. Larra anlar ki böylesi bir özgürlük hiç de hayal ettiği gibi bir şey değildir. Bir süre sonra bu özgürlükten kurtulmak için insanların kendisini öldürmesi için bile uğraşır. Ömür boyu, bir yerden bir yere bir gölge gibi çılğınca koşarak, ölümü beklemeye koyulsa da ölüm ona gelmez. Artık insanların konuştuklarını, hareketlerini anlamayan, bir gölge haline gelir. İzergil'in anlattığı bu efsane insanın özgürlüğünün de sınırları olması gerekliliğini vurgular. Kendi özgürlüğü

⁵ – Нравятся?/ –Они-то? Как же!.. Ничего ребята, вольные, свободные.../–А что тебе -- свобода?.. Ты разве любишь свободу?/ –Да ведь как же? Сам себе хозяин, пошел -- куда хошь, делай -- что хошь... Еще бы! Коли сумеешь себя в порядке держать, да на шее у тебя камней нет, -- первое дело! Гуляй знай, как хошь, бога только помни...

için bir başkasının yaşama hakkını kısıtlamanın yanlış olduğu mesajı, Gorki'nin gerek erken dönem eserlerinde gerekse son dönem eserlerinde ve makalelerinde sıkça verilmiştir.

Öykünün son bölümünde yine İzergil tarafından bir efsane anlatılır. Efsane, insan sevgisiyle dolu Danko adlı genç bir yiğidin, kendi halkının özgür topraklarda, kimseye bağlı olmadan yaşayabilmesi için canını feda etmesi üzerinedir. Fantastik bir ortamda geçen efsanede sihirli duvarları aşamayıp sık ve bataklıkla dolu bir ormanda yok olmak üzere olan bir halk, sırf hayatta kalabilmek için düşmanlarına köle olmaya karar verdiğiğinde, Danko kalbini söker ve halkı ardına katar. İnsanların karanlıkta yürüyebilmesini sağlamak için kalbini meşale yaparak halkını özgür topraklara ulaştırır. Efsanenin sonunda halktan hiç kimse öldüğünü fark etmese de Danko, onları hür topraklara ulaştırabilmenin verdiği mutlulukla ölür. İdealler uğruna ölmekten geri durmayan, kendini başkaları için feda edebilen bu romantik kahramanın hikâyesiyle öyküdeki romantizm doruğa ulaşır.

İzergil'in özgür yaşamından kesitlerde evlilik dışı, her türden insanla aşkı dilediğince yaşamış bir kadın karakter anlatımı yine yazıldığı dönem için alışkanlıkları bozan bir durumdur. Çingene yaşamının verdiği serbestlikten ve tutkusundan faydalanan yazarın özgürlüğüne düşkün tek karakteri İzergil de değildir. *Malva* öyküsünde de özgür yaşamıyla dikkat çeken başkahraman Malva karakteri de bu duruma örnektir. Bu öyküde ise köylerdeki kadınların kaderleri ile bir liman kentinde özgürce yaşayan Malva'nın kıyası yapılırken, Malva'nın hayatının özgür yanının vurgulandığı gözlemlenmiştir.

Maksim Gorki'nin sanatının sadece erken döneminde değil, tüm dönemlerinde karakterleri özgürlük arayan kişilerdir. Erken dönem eserlerini diğer yapıtlarından ayıran asıl husus ise, bu eserlerinde karakterlerin sınıfsal değil, bireysel özgürlük arayışında olmalarıdır. 1890'lı yıllarda Gorki'nin siyasi düşünceleri gelişim aşamasındadır, elinde yalnızca halkın arasında yaşarken edindiği tecrübeler ve toplumun alt kesimi olarak içinde bulunduğu yaşam şartları vardır. Bu dönemde kesin olarak üye olup birlikte çalıştığı siyasi bir grup yoktur. Halkçı çevrelerle bağlantısı olmasına rağmen, onlara çoğu konuda katılmadığını her zaman dile getirmiştir. Gorki'nin en çok istediği şey, Rus insanının sınıf farkı olmadan, kimseye hizmet etmeden, özgürce bir yaşam sürmesidir. 1905 Devrimi öncesi on yıla tekabül eden erken dönem eserleri yalnızca öykülerden ibaret değildir. Bu dönemde Gorki romantizminin bayrağı olan bir dizi nazım-nesir formunda Rusçada şarkı anlamına

gelen *pesnya* (песня) adını verdiği romantik eserler de yazmıştır. Genç devrimcilerin kendilerine marş edindiği bu türküler⁶ de Gorki romantizminin anlaşılabilmesi için oldukça önemlidir. Toplumun bir kaosa doğru sürüklendiği 19. yüzyılın son çeyreğinde yaşanacak gerginlikleri sezen çarlık, toplum ve sanat üzerindeki baskılarını artırmıştır. Gorki ise romantik sembollerle ve Rus folklorunun renkleriyle süslediği türkülerıyla sansürün de bir nevi üstesinden gelmiş olur. Hümanizmin hâkim olduğu bu türkülerde kuş, yılan, deniz, dalgalar, güneş, fırtına gibi doğa olguları aracılığı ile özgürlük arayışı, özgürlüğün getirdiği mutluluk, ölümle sonuçlansa bile hür bir şekilde yaşamanın gerekliliği vurgulanmıştır. Örneğin *Şahin Türküsü* eserinde anlatıcı Şahin karakterinden hep “özgür kuş” şeklinde bahseder. Anlatıcı ile Kıırlı çoban Nadır Ragimoglı deniz kenarında sohbet ederken, anlatıcı Ragimoglı’ndan bir şarkı söylemesini ister. Çoban ona Şahin ve Yılan’ın hikâyesini anlatmaya başlar. Ölümcül bir yara alan Şahin kanyonda yatmakta olan Yılan’ın önüne düşer. Gökyüzünde hür ve şanlı bir yaşam sürdükten sonra yaralı düşmek Şahin’in zoruna gider. Bunun verdiği acıyla inler, bu sırada Yılan’la tartışmaya girer. Yılan’ın önerisi üzerine son gücünü toparlayarak kendini falezden aşağıya bırakır, ama yaralı kanatları onu uçurmaz, uçurumdan düşerek ölür. Şahin’in ölümünden sonra, eserin son bölümünde duyulan şarkının sözlerinden de özgürlüğü arayışının ve kendini feda edenlerin devam edeceği mesajı verilir:

“... Varsın sen ölmüş ol! Yine de cesurların, güçlülerin şarkısında ruhunla daima yaşayan bir örnek, özgürlüğe, aydınlığa gururlu bir çağrı olarak kalacaksın! Cesurların çilginliğine söylüyoruz türkümüzü ...” (Gorki, 1960:94)⁷

Genç Kız ve Ölüm eserinde de Genç Kız’ın tek isteği özgürce aşkını yaşamaktır, öyle ki yenilgiden dönmüş çarın üzüntüsünü bile umursamaz. Aşkını özgürce yaşamak için Ölüm’ü bile ikna eder. Gorki’nin öykülerinde olduğu gibi romantik türkülerinde de özgürlük, en sık karşılaşılan motiflerdendir. *Fırtına Habercisi* türküsünde de yazar, Yelkovan’ın özgür yaşam için fırtınaya meydan okumasını tasvir etmiştir. Eserde fırtınaya diğer hayvanların aksine korkmadan selam duran Yelkovan Kuşu ile Rusya’yı bekleyen devrimden korkmadan, ona eşlik etmeye davet ve özgür yaşamın ancak büyük bir fırtınadan

⁶ Gorki şarkı adını verdiği nazım-nesir karışımı eserlerinde Rus halk motifleri, dini öğeler ve inançlara yer veren coşkulu bir anlatım elde ettiği için eserlerin yapısının Türkçede hissedilebilir olması amacıyla türküler olarak tercüme edilmiştir.

⁷ ... Пускай ты умер!.. Но в песне смелых и сильных духом всегда ты будешь живым примером, призывом гордым к свободе, к свету! Безумству храбрых поем мы песню!

sonra geleceğini bildirme söz konusudur. Bu türkü gerçekten de devrim sırasında gençlerin marşı hâline gelir. Gorki'ye ise Devrim Habercisi lakabı takılır.

Aşk

Maksim Gorki'nin erken dönem romantik öykülerine baktığımızda, karakterlerin büyük çoğunun tutkulu, hırslı ve cesur aşklar yaşadıklarını görürüz. Bazı öykülerinde aşk, karakterlerin beslendiği ana kaynakken, bazı öykülerde kahramanların sadece hayatına eşlik eden bir yan unsur olarak kalmıştır. Gorki, diğer konularda olduğu gibi, aşk konusunu da alışıl gelmişin dışında işlemiştir.

Makar Çudra öyküsünde aşk motifi asıl olarak Radda ve Loyko Zobar karakterleriyle işlenir. Burada aşk, hem gurur timsali olan iki genci birbirlerine diz çökecek seviyeye getirecek kadar güçlü hem de bu iki aşkın özgürlüklerine yeğlemeyecekleri kadar zayıf bir duygu olarak verilmiştir. Radda güzelliğiyle etrafa nam salmış, zengin derebeylerin önüne serdiği altınları ayağının altında ezmiş genç bir kız iken Loyko Zobar'a teslim olmuştur. Teslim olurken bile gururundan ve özgürlüğünden asla ödün vermez. Ancak Loyko'ya ettiği ilanı aşk bile aşkının yoğunluğunu anlamamıza yeter. Aynı durum Loyko için de geçerlidir. Farklı diyarlarda, çaldığı güzel şarkılarla herkesi kendine hayran bırakan bu yakışıklı delikanlı, şimdi bir kız için acı çekmekte, kendi topluluğunun önünde küçük düşmektedir. Öyle ki ormanda Radda ile konuşmalarının ardından acısından inleyerek ağlamaktadır.

Kocakarı İzergil öyküsünde ise, aşk konusu yaşlı kadın İzergil'in gençliğinde yaşadığı sevdaları anlattığı ikinci kısımda ele alınır. Burada, klasik 19. yüzyıl Rus edebiyatına alışkın okuru şaşırtan aşklar işlenmiştir. Gençliği, güzelliği ve enerjisi ile tüm erkekleri etkileyen bu kadının aşkları sıra dışıdır. İzergil, ilk aşkı olan balıkçıdan bile birkaç günde bıkar, Ukrayna'da göçebe şekilde yaşayan Hutsul halkından erkekler ilgisini çekmeye başlar. Bu kısımda bir kadının tutkulu ancak kısa soluklu aşklarını okuruz. Hutsul aşkından sonra bir Türk beyine âşık olarak haremine girer, bir hafta sonra burada da sıkılıp, birlikte olduğu Türk beyinin 16 yaşındaki oğluya Bulgaristan'a kaçar. Burada da sevdiği adamı baştan çıkardığı gerekçesiyle bir Bulgar tarafından bıçaklandığını anlatır. Yine kendinden yaşça küçük Leh bir gençle Polonya'ya gider. Bu sonsuz tutkusu onu hayat kadını olmaya iter. Yine aynı tutkudur ki, kendisini terk eden Macar sevgilisinin kafasından vurulmuş

hâldeki cesedini anlatırken; “*Görüyorsun, aşk da en az veba kadar çok insan öldürür, saysak vebadan az değildir*” (Gorki: 1960:50)⁸diyerek, kendisini terk eden sevgilisini öldürdüğünü vurgular. Gençliği sona erip de 40’lı yaşlarına geldiğinde, hayat kadınlığından fazlasıyla mal mülk edinmiş orta yaşlı bir kadın olarak, bir Leh beyine âşık olan İzergil, âşık olduğu adamı tekrar görebilmek uğruna ölümü göze alarak Ruslarla Lehlerin savaştığı alana girer ve sevdiği adamı kurtarır. Âşık olduğu adamı tekrar görebilmek onun için öyle bir tutku haline gelir ki, savaş alanındaki nöbetçi askeri öldürür. İzergil’i terk etmiş bir adam olan Leh beyi kurtuluşundan sonra önünde diz çöküp güzel sözler söylediğinde ise, yalan söylemesinden tiksinerken arkadaşlarıyla birlikte onu kovar. Son yaşadığı aşkıdan sonra artık bir Moldovalı’yla evlenip aile kurar. İzergil’e göre, gençken her şey daha güzeldir. Gençliğin saçma fikirlerle harcanması yerine, gönlün dilediği gibi yaşanmalıdır. İzergil’in aşk hikâyelerinde okuru sürekli şaşırtıcı sonlar bekler. Zira Gorki, sıradan, âşık olup evlenen bir kadının değil, heves ve isteklerinin peşinden koşan özgür ruhlu, en alt tabakadan bir hayat kadınının hikâyesi ile aşk kavramını o dönem için belli sınırların dışına çıkarmış olur.

Malva öyküsünde ise aşk motifi ana tema gibi görünse de aslında toplumda bozulmuş ilişkilerin bir resmi çizilmiştir. Özgürlüğün çekici yanı aşk motifiyle verilmiştir. Burada işlenen aşk, iki kişi arasında yaşanan, ayrılık ya da birliktelikle son bulan geleneksel bir aşk değildir; evli bir adam olan Vasili, yanına yerleşmek için köyden gelen oğlu Yakov ve bosalık Seryojka’nın Malva adlı güzel kadına aynı anda duydukları çok yönlü bir aşk işlenmiştir. Buradaki Malva karakteri de özgür yaşayan bir kent kadınıdır. Geçinmek için çalışır, bazen de birlikte olduğu erkekler sayesinde yaşamını sürdürür. Vasili başlarda oğlu Yakov’a ilişkisini anlatırken, giyim, yemek gibi ihtiyaçlarının karşılanması için Malva ile birlikte olduğunu söylese de aslında çoktan kendini bu güzel kadına kaptırmıştır. Oğlundan kışkırdığı için Malva’yı dövdükten sonra günlerce gelmesini beklemiş, gelmediği için de acı çekmiştir. Malva, etrafındaki erkekleri kolayca analiz edebildiği için, köyden yeni gelmiş genç bir delikanlı olan Yakov’u kolayca etkisi altına alır. Ancak Malva’nın ne Vasili ile ne de Yakov’la duygusal bir bağı vardır. Baba Vasili’den geçim sağlarken, oğlu Yakov’la sadece alay eder. Genç Yakov ise kolayca bu kadına âşık olur. Baba ve oğul Malva’ya karşı olan aşklarının sonucunda birbirlerine adeta düşman olurlar. Malva ise tıpkı onun gibi özgür ruhlu, istediği an istediği yere gidebilecek olan bosalık Seryojka’ya kendini daha yakın

⁸ Видишь - не меньше чумы губит любовь людей; коли посчитать- не меньше..

hisseder. Kendi ağzıyla hiçbirinizi sevmiyorum dese de Seryojka ile aralarında köylü baba-oğulla olandan farklı bir duygusal bağ gelişir. Bu bağı iki karakterin de kabullenmeyişi göze çarpar. Bunun sebebi olarak Malva'nın da aslında bir bosyak olması, dolayısıyla özgürlük, başka yerler görme, heyecanlı maceralar arama isteklerinin olmasıdır. Sıradan, tekdüze yaşayan köylü adamlardansa, alkolik bosyak Seryojka ona daha makul gelir.

Romantik öykülerinde Gorki, dönemin Rus edebiyatında işlenen aşk temasının dışına çıkarak, bu duyguyu daha farklı şekilde ele almıştır. Bazen karakterleri yöneten bir aşk okurken, bazen de aşkı yöneten, onu kendinden uzak tutan ya da tümüyle aşkı yaşayan karakterler görürüz. Aşkın hep özgürlük ya da ideallerin karşısındaki kutba konmuş olması da erken dönem öykülerin dikkat çeken başka bir özelliğidir.

Ölüm

Gorki'nin erken dönem eserlerinde karakterler ya birini öldürür ya öldürülür ya ölüme mahkûm edilir ya da ölümden daha kötü bir duruma düşürülür. Ölüm, bu eserlerde romantik ideale ulaşabilmek için göze alınabilecek bir aşama olarak verilmiştir. Kimi zaman da insanın basit doğası ya da toplumda kaybedecek hiçbir şeyi kalmayan insanların çekinmeden bir canı alabildikleri gerçeğini göstermek için kullanılmıştır. *Çelkaş* öyküsünde köylü delikanlı Gavriilo, hayalinde bir arada göremeyeceği parayı bir anda kısa yoldan kazanınca, kendine iyi davranan ve merhamet gösteren *Çelkaş*'ı öldürmeye yeltenir.

Ölüm motifinin ideallerin zıt kutbuna konup olayların sonuca bağlanmasında kullanılmasına en açık örneklerden biri yine *Makar Çudra* öyküsünde anlatılan efsanede gözlemlenir. Loyko, sevdiği kız Radda'yı özgürlüğünden vazgeçmemek için öldürür. Bunun üzerine Radda'nın acı çeken babası tarafından bıçaklanarak Loyko da ölür. Efsane karakterlerin ikisinin de ölmesiyle aşk ve özgürlük arasındaki yarışın sonuçlanmasında ölüm motifi devreye sokularak bitirilmiştir.

Kocakarı İzergil öyküsünde ise kartalın oğlu Larra, beğendiği kız kendisini reddedince onu öldürür. Efsanenin ilerleyen kısmında ise yalnız, kimsesiz özgür biri olmaktan bıktığı için insanların onu öldürmelerini sağlamaya çalışır, ancak insanlar ölümün onun için bir ödül olacağını anladıklarından dolayı Larra'yı öldürmezler. Larra da yıllarca ölümün kendisine gelmesini bekleyerek yabani hayatını bir gölge gibi sürdürmeye devam

eder. Bu efsanede ise iki uçlu kutup tutku ve ölüm şeklinde oluşturulmuştur. Tutkuların ve toplumu reddetmenin bir sonucu olarak ölüm bir kurtuluş olarak verilmiştir.

Aynı eserde İzergil'in âşık olduğu adamların çoğu ölür. Sevgilisi olan Türk beyinin evinden birlikte kaçtığı oğlu da Bulgaristan'a gitmelerinden kısa süre sonra ölür.

“— Bekle, peki küçük Türk ne oldu?”

— Oğlan mı? Öldü çocuk. Ya evini özlediğinden ya da aşkıdan olsa gerek fazla güneş ışığı almış cılız bir ağaç gibi kurudu, öylece de kuruyup gitti. Rengi sararmış, buz parçası gibi mavileşmiş bir şekilde yattığını ama hala içinde bir aşkın yandığını hatırlıyorum. Ve hala eğilip onu öpmemi istiyordu. Onu seviyordum ve bol bol öptüğümü hatırlıyorum... Sonra durumu iyice kötüleşti, neredeyse hiç kıpırdamıyordu. Fakir bir dilenci gibi öyle acınası yatıyordu, onun yanına uzanmamı ve onu ısıtmamı istiyordu. Ben de yatarım onunla. Yanına yattığında hemen ısınırdı. Bir keresinde uyandım, ama çocuk soğuktu... Ölmüştü...” (Gorki, 1960:48)⁹

Yine *Kocakarı İzergil* öyküsünde İzergil'in anlattığı ikinci ve son efsanede Danko karakteri, halkını özgürlüğe kavuşturmak için kalbini halkına meşale yapar. Burada romantik bir karakterin kahramanlığı işlenirken ölüm mutlu bir son olarak verilir. Fantastik Danko karakteri halkını özgür topraklara başka şekilde de kavuşturabilecekken, yazar onun kalbini söküp insanlara yol gösteren bir ışığa çevirerek ve kahramanı mutlu bir gülümsemeyle öldürerek bunu sağlamıştır. “*Gururlu cesur Danko stepin sonsuzluğuna yöneltti bakışlarını, özgür topraklara mutlu bir bakış attı ve gururla güldü. Sonra da düştü ve öldü...*” (Gorki: 1960:57)¹⁰

Romantik öykülerde işlenen ölüm motifleri incelendiğinde, tüm karakterlerin inandıkları şeyler uğruna ölmeyi tercih ettikleri ve ölümden korkmadıkları görülmektedir. Gorki, sanatının ilerleyen dönemlerinde toplumcu gerçekçiliğe yöneldiğinde, romantizmin sağladığı idealler için savaşıp ölmeye yine eserlerinde yer vermiştir. Ancak devrimci eserlerinde karakterler mutlu olmak, bireysel anlamda tatmin olmak için değil, artık mevcut

⁹ -Погоди!.. А где маленький турок? -- Мальчик? Он умер, мальчик. От тоски по дому или от любви... но стал сохнуть он, так, как неокрепшее деревцо, которому слишком много перепало солнца... так и сох все... помню, лежит, весь уже прозрачный и голубоватый, как льдинка, а все еще в нем горит любовь... И все просит наклониться и поцеловать его... Я любила его и, помню, много целовала... Потом уж он совсем стал плох -- не двигался почти. Лежит и так жалобно, как нищий милостыни, просит меня лечь с ним рядом и греть его. Я ложилась. Ляжешь с ним... он сразу загорится весь. Однажды я проснулась, а он уж холодный... мертвый...

¹⁰ Кинул взор вперед перед себя на ширь степи гордый смельчак Данко, -- кинул он радостный взор на свободную землю и засмеялся гордо. А потом упал и -- умер...

düzensizden kurtulmak, sınıfsal olarak haklar ve özgürlükler elde etmek adına ölümü göze alacaklardır.

Zafer

Gorki'nin tutkulu, hırslı, romantik karakterleri, zaferleriyle ön plana çıkmaktadırlar. Zafer, ayrıca öykülerdeki romantizmi güçlendiren motiflerden biridir. Romantik dönem eserlerindeki zafer motifi doğrudan özgürlükle bağlantılıdır. Mutlu ve coşkulu, kahramansı zafer motifleriyle öne çıkan başlıca örnek *Kocakarı İzergil* eserindeki Danko efsanesidir. Danko karakteri, kalbini söküp halkına meşale ederken, düşündüğü tek şey ulaşacağı zaferdir. Herkes korkudan titreyip onu suçlasa da Danko, zafere olan inancından vazgeçmez. Gorki, karakterinin korkusuzluğunun temelini zafer inancını yerleştirmiştir.

Makar Çudra eserinde ise aşık karakterlerin birbirinin ölümüne sebep olmaları mutsuz son olarak değil, aksine özgür yaşamları için aşklarını yok sayan ve ideallerine bununla kavuşan iki bireyin zaferi şeklinde verilmiştir. Loyko Zobar aşka galip gelerek sevdiği Radda'yı öldürür. Radda da gülümseyerek bu zafere ortak olur. Özgürlüğün aşk üzerindeki zaferi öykünün ana temasıdır.

Çelkaş öyküsünde işlenen zafer motifi ise manevi değerlerin maddiyata karşı olan zaferi şeklinde ortaya konur. Eserde, bozulmuş toplumsal düzenin para elde edebilmek adına toplumun en alt katmanındakileri vahşileştirmesi karşısında insani değerlerin elde ettiği zafer görülmektedir. Beklenenden zıt yönde tavırlarıyla *Çelkaş* karakteri üzerinden bu zafer resmedilmiştir. Birlikte yaptıkları hırsızlıktan sonra çaldıkları paraları alıp kaçmak isteyen köylü Danilo'nun *Çelkaş*'a şiddet uygulaması, ancak *Çelkaş*'ın yapabilecekken bu gence hiçbir zarar vermeden çekip gitmesi, genç köylü Danilo'nun ise vicdan azabından paraların çoğunu geri getirmesi, yaptıklarından duyduğu pişmanlık, insanlığın maddiyat üzerinde kazandığı bir zaferdir. Öykünün son bölümünde *Çelkaş* karakteri paranın kölesi olmayacağını, asla böyle bir sebep için küçülmeyeceğini düşünerek, zafer duygusuyla yoluna devam eder.

Malva adlı öyküde ise genç kuşağın yaşlı kuşaktan elde ettiği zaferi görürüz. Köyden gelen genç Yakov, köyde bıraktığı ailesini düşünmeden şehirdeki yaşamına başka

bir kadınla devam eden babasının hayatını değiştirir. Öykünün gelişme kısmında aynı kadına âşık olan baba ve oğul arasında birbirini şehirden gönderme yarışı başlar. Kazanan Yakov olmuştur. Babasıyla girdiği şehirde kalma ve dilediği gibi yaşama savaşıdan galip çıkar. Vasili ise çaresiz kalarak, oğlunu kurtlar sofrasında bırakmış olduğunun bilinciyle mutsuz bir şekilde köydeki yaşamına döner.

Gorki'nin erken dönem öykülerinde olduğu gibi, türkülerinde de zafer kavramı başlıca motiflerden biridir. Romantik idealleri olan kahramanlar, türkülerde zaferleri için savaşır, mücadele ederler. *Fırtına Habercisi*'nde Yelkovan Kuşu denizin üzerinde sevinçle fırtınayı selamlar. Fırtına onun için yenilikler getirecektir. Diğer hayvanlar korkudan kaçacak delik ararken Yelkovan Kuşu fırtınayı bir tehlike olarak değil, aksine gelecek güzelliklerin habercisi olarak görür ve bu haberi veren olarak simgeleştirilmiştir. Bu onun zaferidir. *Şahin Türküsü* eserinde Şahin, onurlu, özgür bir yaşam geçirmiş olmanın mutluluğuyla kendi zaferini kutlar. Son anında, yine gökyüzüne, özgür yaşamına ulaşmak için kendini falezlere atması ve sonucunda ölmesi, Şahin için bir yenilgi değil, zaferdir. *Genç Kız ve Ölüm* eserinde ise karşımıza aşkın, ölüm üzerindeki zaferi çıkar. Aşk, Ölüm karakterini kendisini öldürmemesi için ikna edebilmiştir.

Gorki, fantastik karakterlerden bir çingeneye, bir hayat kadınından köylülere, serserilere kadar farklı kesimlerden karakterlerin kendilerince önem taşıyan, kendi hayatlarını güzelleştiren zaferler için çabaladıklarını göstermiştir. Yazar için önemli olan, içinde bulunulan durumdan hedeflerle çıkmaktır, sonunda ne olursa olsun Gorki'nin karakterleri ya zafere ulaşmanın sevinciyle ölmüş ya da elde ettiği zaferlerle yoluna devam etmiştir.

Cesaret

Gorki'nin incelediğimiz erken dönem romantik öykülerinde özellikle kadın karakterler ve fantastik efsane karakterlerinin hikâyelerinde olduğu gibi, türkülerinde de hedefteki ideal için cesur olmanın gerekliliği her fırsatta vurgulanmıştır. Öyle ki karakterler, idealleri uğruna ölümü göze almışlar, fırtınalara göğüs germişler, ölüme meydan okumuşlardır. Gorki kötü giden yaşamın değiştirilmesi için cesur olmanın gerekliliğini neredeyse her eserinde vurgulamıştır. *Şahin Türküsü* eserinde Şahin girdiği savaşları, döktüğü kanları, hiçbir şeyden korkmadığını sürekli haykırır. Romantik eserler karakterlerin

ideal arayışlarıyla bilinir. *Şahin Türküsü* eserinde Şahin'in aradığı özgür, aydınlık, daha iyi bir yaşam idealidir. Bu ideale ulaşmaya çabalarken can vermiştir. Cesaretinin son demlerini de ölüme karşı kullanmıştır; ideali uğruna son bir umut ve cesaretle falezlerden kendini aşağıya bırakır. Ölmeden önce Yılan'la sohbetine bakıldığında da cesaretiyle övündüğünü görülür:

“– Ne o? Ölüyor musun?”

– Evet, öliyorum – Şahin derin bir nefes alıp cevap verdi-. Ben şanlı bir yaşam sürdüm! Mutluluğun ne olduğunu biliyorum! Cesurca savaştım! Gökyüzünü gördüm! Sen gökyüzünü öyle yakından göremeyeceksin! Seni zavallı! (Gorki, 1960:94)¹¹

Eserin son kısmında duyulan ürkütücü şarkının sözlerinde de cesurlara yapılan vurgu görülmektedir. Bu vurguda, Şahin'in cesaretinin başka cesurlara yol göstereceği de söylenir. İdeal için yola çıkmış herkese gerekli olan şey bu cesarettir: “...Cesurların çılgınlığı şerefine söylüyoruz türkümüzü! Cesurların çılgınlığı! İşte hayatın bilgeliği! Ah cesur Şahin! Düşmanlarla savaşta kan döktün! Ama öyle bir zaman gelecek ki, senin sıcak kan damlaların birer kıvılcım gibi hayatın karanlığında yanıp sönecek ve özgürlüğün ve aydınlığın çılgın susuzluğuyla pek çok cesur yüreği ateşleyecek! ...” (Gorki, 1960:96)¹²

Fırtına Habercisi eserinde, doğadaki canlılar yaklaşan fırtınanın hiddetinden korkarken, denizin üzerinde korkmadan uçan bir Yelkovankuşu anlatılır. Yelkovankuşu denizin üzerinde sevinç çığlıkları atıp uçarken, martılar, dalgıç kuşları ve penguenler korkuyla kendilerini fırtınadan korumaya çalışmaktadırlar.

Din

Maksim Gorki küçüklüğünde dedesinin yönlendirmeleriyle din eğitimi almıştır. Dindar bir kadın olan büyükannesinin anlattığı öğretici dini hikâyeler Maksim Gorki'nin sanatında her zaman etkisini göstermiştir. Rus halkını iyi tanıyan yazar, erken dönem romantik eserlerinde folklorik, mistik ve dini öğelerden çokça yararlanmıştır. *Genç Kız ve Ölüm* eserinde sık sık kilise korusu, ilahilerden bir kesit, günah, şeytan, melek gibi dinsel

¹¹ - Что, умираешь? - Да, умираю! -- ответил Сокол, вздохнув глубоко. -- Я славно пожил!.. Я знаю счастье!.. Я храбро бился!.. Я видел небо... Ты не увидишь его так близко!.. Эх ты, бедняга! ...

¹² Безумству храбрых поем мы славу! Безумство храбрых -- вот мудрость жизни! О смелый Сокол! В бою с врагами истек ты кровью... Но будет время -- и капли крови твоей горячей, как искры, вспыхнут во мраке жизни и много смелых сердец зажгут безумной жадной свободой, света!

semboller kullanılmıştır. Çar'ın, saygısızlık yaptığı için ölümle cezalandırdığı genç kız beklerken uykuya dalan Ölüm'ün rüyasında Tanrı'yı, baş melek Mikail, Kabil ve Yehuda'yı gördüğü IV. bölüm tamamen dini motifler aracılığı ile verilmiştir.

“Ölüm kötü bir rüya gördü! /Güya babası Kabil’miş, /Torunu Yehuda’yla birlikte, /İki yaşlı da bir dağa tırmanıyormuş, /Tıpkı iki yılanın sessizce sürünmesi gibi / “Tanrım!” diyerek yüzünü asmış Kabil, /Gökyüzüne solgun gözlerle bakarak. /“Tanrım” diye bağırmış kötü kalpli Yehuda, /Yerden gözlerini kaldırmadan. / Dağın tepesinde, kızıl bir bulutun üstünde / Yaslanmış vaziyette bir kitap okuyormuş Tanrı: / Yıldızlarla yazılmış bir kitapmış bu, /Bir yaprağı Samanyolu’ndan. /Dağın zirvesinde baş melek duruyormuş, /Ak ellerinde bir yıldırım demeti, / Yolculara yavaşça seslenmiş: / Uzaklaşın! Tanrı sizi kabul etmez! / Kabil yakınan bir sesle bağırmış “Mikail!” / Bilirim ki benim dünya önünde günahım büyük! / Aydınlık hayatın katilini doğurdum, / Lanetli, alçak Ölüm’ün babasıyım!! / Yehuda seslenmiş “Mikail!” / Bilirim ki ben Kabil’den daha günahkârım, / Çünkü alçak Ölüm’e akıl verdim. / Tanrı’nın yüreği güneş gibi aydınlıktır! / İkisi bir ağızdan bağırmışlar: / - Mikail! Bırak, affetmese bile, en azından Tanrı bize bir kelime bahşetsin, / Zaten biz af dilemeye gelmedik! / Baş melek onlara sessizce cevap vermiş: / - Ona bunu üç kez söyledim, / İki defasında hiçbir şey söylemedi, / Üçüncüsünde başını çevirip dedi ki: / “Bil ki Ölüm hayatta var olduğu sürece / Kabil’le Yehuda’ya af yok. / Bırakalım onlar Ölüm’ün gücünün sonsuza dek üstesinden gelen, / Birini bulup ondan af dilesin.” / O an kardeş katili ve hain / Hüznle feryat etmişler, inlemişler / Birbirlerine dolanarak aşağı yuvarlanmışlar / Dağın eteklerindeki pis bir bataklıkta kadar. / Bataklıkta sevinçli bir öfkeyle / Vampirler, hortlaklar ve şeytanlar / Kabil’le Yehuda’ya tükürmüşler, / Mavi bataklık ateşleriyle. (Gorki, 1960:34)¹³

Şahin Türküsü eserinde Kırmırlı çoban “Allah-u Ekber!” diyerek öyküye giriş yapar ve monoloğunda şunları söyler:

¹³ ...Нехороший сон приснился Смерти! / Будто бы ее родитель, Каин, / С правнуком своим - Искаротом, / Дряхленькие оба лезут в гору,- / Точно две змеи ползут тихонько. / «Господи!»- угрюмо стонет Каин, / Глядя в небо тусклыми глазами. / «Господи!»- взывает злой Иуда / От земли очей не поднимая. / Над горою, в облаке румяном / Возлежит господь,- читает книгу: / Звездами написана та книга, / Млечный путь - один ее листочек. / На верху горы стоит архангел, / Снопик молний в белой ручке держит. / Говорит он путникам сурово: / «Прочь идите! Вас господь не примет!» / «Михаиле!- жалуется Каин,- / Знаю я - велик мой грех пред миром! / Я родил убийцу светлой Жизни, / Я отец проклятой, подлой Смерти!»- / «Михаиле!- говорит Иуда, / -Знаю, что я Каина грешнее, / Потому что предал подлой Смерти / Светлое, как солнце, божье сердце!» / И взывают оба они, в голос: / «Михаиле! Пусть господь хоть слово / Скажет нам, хоть только пожалеет/ Ведь прощенья мы уже не молим!» / Тихо отвечает им архангел: / «Трижды говорил ему я это, / Дважды ничего он не сказал мне, / В третий раз, качнув главою, молвил: / «Знай,- доколе Смерть живое губит, / Каину с Иудой нет прощенья. / Пусть их тот простит, чья сила может / Побороть навеки силу Смерти». / Тут Братоубийца и Предатель / Горестно завыли, зарыдали / И, обнявшись, оба покатались / В смрадное болото под горою. / А в болоте бесятся, ликуя, / Упыри, кикиморы и черти / И плюют на Каина с Иудой / Синими, болотными огнями.

“— Tanrı'ya inanan insan cennete gider. Peki, Tanrı'ya ve peygambere hizmet etmeyen nereye gider? Belki de o, işte şu köpüktedir... Ya da şu sudaki gümüş rengi noktalar aslında odur... Kim bilir?” (Gorki, 1960:93)¹⁴

Romantik eserlerinde din motifi romantizmin egzotik doğa zeminini perçinler ve bu romantik zeminde karakterlerin doğrudan günlük yaşamdan alınan gerçeğe özgü dini söylemleri bir araya getirerek Gorki'ye özgü romantizm anlayışının ortaya çıkışı sağlanmış olur.

Sonuç

Sovyet edebiyatının “babası” ve sosyalist realizmin kurucusu olarak kabul görmüş Maksim Gorki'nin sanatsal arayışlar içerisinde genç bir yazarken edebiyat sahnesine çıktığı dönemde kendine özgü bir romantizm anlayışıyla kaleme aldığı öyküler ve halk efsaneleri, masallar ve ilahilerden ilhamla nazım ve nesri bir araya getirerek yeni bir tür biçiminde sunduğu türkülerinde bilinenin aksine, bambaşka bir yazar profiliyle karşılaşılmaktadır. 1890'lı yıllarda toplumun köklü bir değişikliğe doğru gittiğini fark eden çarlık rejiminin edebiyatta sansür uygulamalarını da çoğalttığı bir dönemde romantizmin sağladığı kapalı ve ikili anlatım imkânından da faydalanmak istediği makul görünen Maksim Gorki, sosyalist realist eserlerinde olduğunun aksine sınıfsal özgürlük, sınıfsal haklar, sınıfların eşitlenmesi ya da bu sınıfların çatışması gibi temalardan uzak kalarak bireyleri yaşadıkları ortamdan alıp egzotik Rus bozkırları, sahilleri, kimi zaman bir şehrin ara sokaklarına sokarak, sıradan insanların hikâyeleriyle, okurların kendi yaşamlarını sorgulamalarını istemiş ve onlara mecbur kıldıkları yaşamdan bambaşka yaşamlar ve ideallerin olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Romantik karakter ve motifleri ön plana çıkararak idealler uğruna savaşmanın, ölmenin olağan ve gerekli, alışılan her durumun terkedilebilecek basit şeyler olduğuna inanmanın ve en önemlisi zorluklar ya da tehditler karşısında korkusuzca, cesur adımlar atmanın önemine değinmiştir. Yeni bir tür olarak ortaya attığı romantik türkülerinde fabl yöntemi aracılığıyla doğadaki yaşamı insan yaşamına paralel bir biçimde vererek bireyleri bir ideale sahip olmaya ve harekete geçmeye davet etmiştir. Avrupalı romantikleri ve Rus klasiklerini okuyarak büyümüş, okula gitmeden kendi deyimiyle yaşamın içinde, kendi

¹⁴ (-Верный богу человек идет в рай. А который не служит богу и пророку? Может, он - вот в этой пене.. И те серебряные пятна на воде, может, он же... Кто знает?)

üniversitelerinde Rus halk renkleriyle gelişimini sürdürmüş olan Maksim Gorki, özellikle 19. yüzyıl başı Dekabrist romantizminden yola çıkarak Tolstoy, Korolenko gibi dönemin önde gelen yazarlarının yönlendirmeleri ve eleştirileriyle de sanatsal arayışlarla dolu edebiyat yaşamına devam etmiş, piyesten, romana, şiirden çocuk masallarına geniş bir yelpazede durmadan yazarak bugün tüm dünyaca bilinen tutkulu bir sosyalist yazar hâline gelmiştir. Türküleri başta olmak üzere, erken dönem öykülerine hâkim olan romantizm yazarın olgunluk dönemi sosyalist realist eserlerinde de karakterlerinin idealler uğruna savaşmaları, ölmeleri, cesurca tehlikeye, ön saflara atılmalarıyla yazarın sanatında bir yerlerde varlığını hep korumuştur. Sosyalist realizmdeki duygu dolu romantik çıkışlar ve tipler düşünüldüğünde, yazarın erken dönem sanatı daha anlaşılır olmaktadır.

KAYNAKÇA

- Alekseyev, M. P. ve Belçikov, N. F. (1954). *İstoriya russkoy literaturi: litaratura 1890-1917 godov* (Cilt X). Moskva: Akademiya nauk.
- Baldick, C. (2001). "Romanticism", *The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms*. New York: Oxford University Press, 222-224
- Fedorov, A. V. (2007). *Vvedenie v literaturovedenie*. Moskva: Oniks.
- Golubkov, M. M. (2000). *Maksim Gorki*. Moskva: izd. Moskovskogo universiteta.
- Goorfinkel, N. (1992). *Gorki*. (H. Portakal, Çev.) İstanbul: Kaynak.
- Gorki, M. (1989). *Edebiyat Yaşamım* (2 b.). (Ş. Yeğın, Çev.) İstanbul: Payel.
- Gorki, M. (1960). Rasskazı, oçerki, vospominaniya, pyesi, İzdatelstvo "Lenizdat", Moskva
- Gureviç, A. M. (1980). *Romantizm v russkoy literature*. Moskva: Prosveşeniye.
- Keldış, V. A. (2001). "Ruskaya literatura "serebryannogo veka" kak slojnaya tselestnost", *Russkaya literatura rubeja vekov (1890-e - naçalo 1920-h godov)*, Ed. İ. S. Bagdasaryan, Moskva: İMLİ RAN "Nasledie", 13-96
- Mann, Y. (2001). *Russkaya literatura XIX v. - Epoha romantizma*. Moskva: Aspekt Press.
- Maymin, E. A. (1975). *O russkom romantizme*. Moskva: Prosveşenie.
- Yegorova, L. P. (2014). *İstoriya russkoy literaturi XX veka: Pervaya polovina* . Moskva: Flinta.